

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
педагогіки і психології

_____ проф. Олефіренко Т.О.
«_____» _____ 2021 р.

**ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни**

**Психологія вікова та педагогічна
з основами психодіагностики**

освітнього рівня бакалавр

галузі знань 01 освіта

спеціальності 013 Початкова освіта

Шифр за навчальним планом ПП1.01

**Київ
2021 рік**

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Психологія вікова та педагогічна з основами психодіагностики» затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова «___» _____20___ року, протокол № ____ .

Розробник програми:

доктор психологічних наук,
професор Співак Л.М.

Затверджено на засіданні кафедри психології і педагогіки

“30” серпня 2021 року, протокол № 1

Завідувач кафедри _____

Лапченко І.О.

Шифр дисципліни ПП1.01.2

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань 01 Освіта	Кількість кредитів – 3		<p>Методи навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Пояснювально-ілюстративні методи. - Інтерактивні методи. - Розв'язування психологічних завдань. - Використання методів самостійної роботи студентів по осмисленню та засвоєнню матеріалу – самостійний пошук інформації, конспектування першоджерел, написання доповідей, рефератів. - Використання прийомів щодо проблемного викладення матеріалу: формулювання пізнавальної задачі, порівняння різних точок зору та різних підходів. - Використання „логічних конструктів” дисципліни.
Спеціальність 013 «Початкова освіта»	Загальна кількість годин 90		
Освітній рівень Бакалавр	Лекції:		
		-	
Нормативна	Семінарські (практичні) заняття:		
		-	
	Лабораторні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 1-й	Індивідуальна робота: 9		<p>Форми поточного контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тестові форми контролю для визначення рівня залишкових знань; - усний захист рефератів на практичних заняттях. <p>Модульний контроль №1, 2</p>
Семестр 1-й	Самостійна робота:		
	39		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне:5,3 - самостійна робота			<p align="center">Форма підсумкового контролю</p> <p align="center">ЕКЗАМЕН</p>
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС: ???		
Мова навчання –українська			

Предмет вивчення навчальної дисципліни: закономірності психічного розвитку людини на різних вікових етапах її життя, а також особливості освоєння нею соціокультурного досвіду як суб'єкта навчальної та виховної діяльності, яку організує педагог в умовах освітнього процесу.

Міждисциплінарні зв'язки з курсами: «Психологія загальна», «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Історія педагогіки», «Теорія та методика виховання», «Основи психодіагностики», «Філософія».

Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета курсу: розширити та поглибити знання студентів про періоди дитинства, психічний розвиток дитини на етапі її становлення, розвитку, формування з урахуванням важливих психологічних новоутворень, сенситивних періодів, провідної діяльності та дозрівання нервової системи методами їх дослідження на різних вікових етапах, а також забезпечення майбутніх педагогів теоретичними знаннями з основ педагогічної психології, зокрема, формування у студентів розуміння психологічних закономірностей навчання і виховання, особливостей педагогічної діяльності.

Завдання курсу є засвоєння студентами основних понять дисципліни: психічний розвиток, вікова криза, провідна діяльність, новоутворення, виховання, навчання, спілкування, психодіагностика.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

	<i>Результати навчання</i>	<i>Компетентності</i>
1.	<p><i>Знати:</i></p> <p>ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання</p> <p>ПРН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.</p> <p>ПРН4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.</p> <p><i>Вміти:</i></p> <p>ПРН12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.</p> <p>ПРН5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги</p> <p>ПРН7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки</p>	<p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.</p> <p>ФК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту</p> <p>ФК15. Здатність організувати власну діяльність і конструктивну взаємодію між психологом та клієнтами та останніх між собою, управляти дискусією.</p> <p>ФК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.</p>

II. тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
	Модуль 1. Основи вікової, педагогічної психології та психодіагностики										
1.	Тема 1. Предмет вікової та педагогічної психології з основами психодіагностики					4					
2.	Тема 2. Проблеми психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Роль сім'ї у соціалізації дитини.	2	2			4					
3.	Тема 3. Психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку	2	2			4					
4.	Тема 4. Психічні новоутворення в підлітковому, юнацькому та зрілому віці.					4		1			9
	Модуль 2. Основи психодіагностики та діагностування психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку.										
5	Тема 1. Предметне поле основ психодіагностики				1	4					
6	Тема 2. Діагностика особистості молодшого школяра				1	4					
7	Тема 3. Діагностування пізнавальної сфери молодшого школяра	2	2		1	5					
8	Тема 4. Діагностика емоційно-вольової сфери в молодшому шкільному віці	2		2	1	5					
9	Тема 5. Психологічний портрет особистості сучасного вчителя.	1		1	1	5					
Разом:		9	6	3	9	39					

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
	<p>Модуль 1. Основи вікової, педагогічної психології та психодіагностики.</p> <p><i>Тема 1.1. Предмет вікової та педагогічної психології з основами психодіагностики</i></p> <p>Проблема дитинства у віковій та педагогічній психології: вітчизняний та зарубіжний досвід. Основні категорії і поняття: вікова психологія, педагогічна психологія, онтогенез, філогенез, вік, ріст, розвиток, дозрівання, становлення, формування, навчання, виховання, соціалізація. Методи вивчення психіки дитини: спостереження, інтроспекція, експеримент, тести, лонгітюд, близнюків метод, аналіз продуктів діяльності. <i>Рекомендовані інформаційні джерела основні: [1]; додаткові: [1; 2; 6-10; 12-14].</i></p>	5	
	<p><i>Тема 1.2. Психологія дітей раннього та дошкільного віку.</i></p> <p>Основні категорії: провідна діяльність, соціальна ситуація розвитку, психічні новоутворення, концепції психічного розвитку. Поняття про кризи. Кризові етапи в ранньому і дошкільному віці. Раннє навчання та особливості виховання (навіювання, наслідування, концепції раннього навчання і розвитку; виховні впливи, стилі сімейного виховання).</p> <p>Види діяльностей дошкільника та їх характеристика. Гра як основний вид діяльності, види (рольова, сюжетна, сюжетно-рольова). Вплив гри на формування особистості дитини. Продуктивні види діяльності (праця, малювання, аплікування, конструювання, ліплення), їх характеристика. Роль у підготовці до нового виду діяльності. Особливості навчальної діяльності дітей раннього та дошкільного віку (заняття, дидактична гра, екскурсії). Готовність до навчання в школі. Види готовностей та їх характеристика. Сучасні проблеми навчання шестиліток. <i>Рекомендовані інформаційні джерела основні: [1]; додаткові: [1; 2; 4; 6-10; 12-14].</i></p>	5	
	<p><i>Тема 1.3. Психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку</i></p> <p>Поняття про шкільну зрілість; мотиваційна, соціальна, пізнавальна сфери молодшого школяра. Моделі навчання. Основні характеристики навчальної діяльності. Чинники, що впливають на навчальну діяльність. Управління процесом навчання. Психологічні основи розвивального навчання. Психологічні основи диференціації та індивідуалізації навчання. Типи мислення та умови їх формування в процесі навчання. Рівні проблемно-евристичного навчання та можливості його здійснення в сучасній школі.</p> <p>Учіння як діяльність. Види учіння та структура навчальної діяльності учнів. Уявлення про мотивацію учіння. Особливості оволодіння учнями навчальною діяльністю. Вміння самостійно вчитися. Теорія П. Гальперіна</p>	5	

	<p>про поетапне формування розумових дій як механізм інтеріоризації. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності. Основні характеристики процесу засвоєння знань. Неуспішність, її причини та запобігання.</p> <p>Самооцінка; довільність поведінки та психічних процесів.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні:</i> [1]; <i>додаткові:</i> [1; 3; 6-7; 9-10; 13; 15].</p>		
	<p><i>Тема 1.4. Психічні новоутворення в підлітковому, юнацькому та зрілому віці.</i></p> <p>Соціальна ситуація розвитку підлітка та старшокласника. Особливості провідної діяльності підлітків і старшокласників. Характеристика спілкування підлітка з дорослими та однолітками. Навчальна та суспільно-корисна діяльність підлітків. Особливості спілкування старшокласника з дорослими і однолітками. Новоутворення підліткового віку і старшокласника. Розвиток самосвідомості підлітків та старшокласників. Розвиток уваги та пізнавальних процесів (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява) підлітка та старшокласника. Розвиток емоційно-вольової сфери підлітка і старшокласників. Особливості мовлення підлітків і старшокласників. Криза у підлітковому та ранньому юнацькому віці.</p> <p>Загальна характеристика ранньої та середньої дорослості. Розвиток психічних процесів та особистості у період ранньої та середньої дорослості. Нормативні кризи віку ранньої та середньої дорослості. Анатомо-фізіологічні процеси старіння. Особливості психічного старіння.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні:</i> [1]; <i>додаткові:</i> [1; 3; 6-7; 9-10; 13].</p>	5	
	<p>Модуль 2. Основи психодіагностики та діагностика психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку.</p> <p><i>Тема 2.1. Предметне поле основ психодіагностики</i> Психодіагностика як наука і практична діяльність. Поняття психодіагностичного методу, його особливості, порівняно з традиційними дослідницькими методами. Класифікація методів психодіагностики. Основні етапи психодіагностичного обстеження. Індивідуальне і групове психодіагностичне обстеження, скринінг. Вимоги, яким повинні відповідати підбір методик і розробка програми обстеження. Поняття етичних норм як комплексу норм і принципів захисту інтересів досліджуваних. Основні професійно-етичні принципи в психодіагностиці.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні:</i> [1; 2]; <i>додаткові:</i> [1; 5; 15].</p>	5	
	<p><i>Тема 2.2. Діагностика особистості молодшого школяра</i></p> <p>Діагностика мотиваційної сфери молодшого школяра. Діагностика самосвідомості молодшого школяра. Діагностика самооцінки молодшого школяра. Діагностика саморегуляції молодшого школяра. Спостереження.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні:</i> [1; 2]; <i>додаткові:</i> [1; 5; 15].</p>	5	
	<p><i>Тема 2.3. Діагностування пізнавальної сфери молодшого школяра</i></p> <p>Діагностування інтелекту молодшого школяра. Діагностика уваги, пам'яті та мислення молодшого школяра. Спостереження.</p> <p><i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> <i>основні:</i> [1; 2];</p>	5	

	<i>додаткові: [1; 5; 15].</i>		
	<p><i>Тема 2.4. Діагностика емоційно-вольової сфери молодшого школяра</i> Діагностика емоційної сфери молодшого школяра. Діагностика шкільної тривожності молодшого школяра. Діагностика вольової сфери молодшого школяра. Спостереження. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> основні: [1; 2]; додаткові: [1; 5; 15].</p>	5	
	<p><i>Тема 2.5. Психологічний портрет особистості сучасного вчителя.</i> Психологія особистості педагога. Педагогічне мислення. Педагогічні здібності. Стили спілкування. Діагностика педагогічних здібностей та стилі педагогічного спілкування вчителя. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> основні: [1]; додаткові: [1; 2; 6-10; 12-14].</p>	5	

4.2. Плани семінарських занять

Тема. Діагностика емоційно-вольової сфери молодшого школяра

1. Діагностика емоційної сфери молодшого школяра.
2. Діагностика вольової сфери молодшого школяра.

Рекомендовані інформаційні джерела

основні: [1; 2];

додаткові: [1; 5; 15].

Тема. Психологічний портрет особистості сучасного вчителя

1. Педагогічні здібності та стилі педагогічного спілкування сучасного вчителя.
2. Особистісні якості сучасного вчителя.

Рекомендовані інформаційні джерела

основні: [1];

додаткові: [1; 2; 6-10; 12-14].

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Форми звітності
1.	Складання таблиці «Порівняльна характеристика психологічного розвитку особистості»	Таблиця
2.	Психологічний аналіз психолого-педагогічних ситуацій	Письмовий аналіз ситуації
3.	Підготовка до індивідуальних занять.	Виступи, опрацювання наукової літератури
4.	Опрацювання першоджерел.	Конспекти
5.	Підготовка до модульного контролю	Відповіді на питання модульного контролю

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Виконання індивідуальної роботи, доповіді, МКР.

Використання методів самостійної роботи студентів по осмисленню та засвоєнню матеріалу – самостійний пошук інформації, конспектування першоджерел.

Тестові завдання:

1. Предметом психології вікового розвитку особистості є:
  - а) психологічні закономірності навчання і виховання дітей різного віку
  - б) закономірності психічного розвитку людини на різних вікових етапах її індивідуального життя
  - в) масовидні явища психіки і станів особистості в групі
  - г) фізіологічні механізми функціонування організму людини
2. Хто з психологів розвинув ідею Л. Виготського про провідний вид діяльності та підкреслював, що психічний розвиток залежить від її змісту та новоутворень?
  - а) Г. Костюк
  - б) О. Леонтьєв
  - в) В. С. Рубінштейн
  - г) П. Блонський
3. Які із наведених тверджень є правильними:
  - а) вікова психологія є галуззю психологічної науки про індивідуальні та вікові особливості розвитку людської психіки в онтогенезі;
  - б) вікова психологія вивчає філогенез психічних явищ шляхом порівняння основних форм психіки тварин і людини
  - в) вікова психологія здійснює порівняльне вивчення психічного складу різних народів і націй
  - г) вікова психологія вивчає функціонування психічних якостей підростаючої особистості на етапі її розвитку і становлення;
4. Рушійною силою (механізмом) психічного розвитку особистості є:
  - А) задоволення потреб
  - Б) реалізація вроджених потенцій
  - в) внутрішні суперечності, протиріччя
  - г) біологічно обумовлені задатки;
5. Яке із наведених тверджень характеризує вислів Л. С. Виготського про взаємозв'язок навчання і розвитку:
  - а) навчання не впливає на розвиток; розвиток дитини є наслідком внутрішньої, спонтанної самозміни; навчання обумовлене рівнем розвитку людини;
  - б) навчання і є розвиток; дитина розвивається в міру того, як вона навчається, тому розвиток – це навчання, а навчання і є розвиток; немає різниці між навчанням людини й навчанням тварин, свідомість не має ніякого значення в навчанні;
  - в) навчання відіграє провідну роль в психічному розвитку, воно веде за собою розвиток; коли вища психічна функція формується в спільній діяльності з дорослим, вона знаходиться в зоні найближчого розвитку;
6. Період, який є найбільш сприятливим для розвитку певних психічних структур називається:
  - а) інтеріоризацією
  - б) сенситивним періодом
  - в) перехідним періодом
  - г) адаптацією
7. Психологічний вік дитини характеризує:
  - А час життя дитини у роках
  - Б оптимальний рівень розвиненості рухів, здоров'я, нервової системи, будови тіла
  - В соціальну ситуацію розвитку діяльності дитини і новоутворення у сфері свідомості та особистості
  - Г місце, яке займає маленька людина в певній групі
8. Виберіть з наведеного списку основні критерії періодизації вікового розвитку особистості.
  - А соціальна ситуація розвитку
  - Б інтелект
  - В основні новоутворення
  - Г провідний тип діяльності
  - Д еґоїдентичність
  - Ж кризи
  - З зона найближчого розвитку
9. Провідною діяльністю називають (виберіть ДВІ правильні відповіді):
  - а) діяльність, яка на даний час є для дитини найцікавішою;
  - б) діяльність, виконання якої визначає виникнення і формування основних психологічних новоутворень людини на певному етапі розвитку її особистості;
  - в) діяльність, у якій провідну роль відіграють дорослі та вчителі як зразок для наслідування;
  - г) діяльність, яка зумовлює найістотніші зміни у психіці (структурі свідомості) дитини та створює передумови для нового етапу її розвитку;
10. Вікові кризи у дитинстві характеризуються:
  - а) плавними змінами в психіці, нагромадженням незначних досягнень
  - б) якісними перетвореннями у соціальних відносинах, діяльності, свідомості

- в) відносно повільним, поступальним, еволюційним характером розвитку;
  - г) підвищенням чутливості особи до зовнішніх впливів та водночас зниженням опірності до них
11. Основною характеристикою соціальної ситуації розвитку новонародженого є:
- а) спільна діяльність дорослого і дитини (ділове співробітництво);
  - б) нерозривна єдність дитини і дорослого (комфортне «Ми»);
  - в) відділення дитиною себе від дорослого («Я сам»);
  - г) засвоєння норм і правил поведінки;
12. Головним новоутворенням періоду новонародженості є:
- а) ігрова діяльність
  - б) маніпулювання з предметами
  - в) мовне спілкування
  - г) комплекс поживлення
13. Провідна діяльність дитини раннього віку спрямована на:
- а) на пізнання стосунків між людьми
  - б) на оцінювання своїх вчинків
  - в) на засвоєння суспільно вироблених способів дій з предметми
  - г) на завоювання поваги з боку дорослих
14. Який з видів діяльності є провідним в дошкільному віці?
- а) творча (продуктивна) діяльність
  - б) предметна діяльність
  - в) навчальна діяльність
  - г) сюжетно-рольова гра
15. Основним змістом гри в старшому дошкільному віці є:
- а) вивільнення зайвої енергії
  - б) одержання задоволення від власних вчинків
  - в) освоєння суспільно вироблених способів дій з предметами
  - г) відтворення людських стосунків у спеціально створених ігрових умовах
16. Виберіть правильну відповідь.
- а) пізнання особистості, обмін інформацією, організація діяльності, організація міжособистісної взаємодії, співпереживання, самоутвердження
  - б) перетворення продуктів суспільного пізнання на акт індивідуального пізнання, організація когнітивної діяльності, безпосереднє чуттєве ознайомлення із навчальним матеріалом
  - в) перетворення школяра з об'єкта навчання і виховання на суб'єкта самонавчання, самовиховання, саморозвитку
17. Головним протиріччям підліткового віку є протиріччя:
- а) між соціалізацією (злиття із суспільством) та індивідуалізацією (виокремлення)
  - б) між планами життя та співставленні їх із реальною реалізацією
  - в) між необхідністю досягнення життєвих цілей у певний термін та нестачею часу
  - г) між необхідністю зміни життєвої ролі та неможливістю засвоїти нову життєву роль
18. Становлення «Я» підлітка виявляється у:
- а) безперервній інволюції, фундаментальних змінах поглядів, цінностей і мотивів
  - б) досягненнях значної вольової саморегуляції
  - в) підвищенні вимог до самого себе, поглиблення самооцінки, особистісної рефлексії
  - г) заміні гедоністичних мотивів цілями досягнення у майбутньому певного соціально-го статусу
19. Психологічний зміст кризи якого вікового періоду описано у наступному твердженні: у цьому віці спостерігаються зниження рівня адекватності, непорядкованість, втрата цілісності та стабільності Я-образу, невизначеність самооцінки, труднощі переорієнтації з оцінювання інших на самооцінювання; невміння стійко керувати певною метою, систематично здійснювати самоконтроль, навіюваність, імпульсивність; нездатність адекватно реалізувати потребу у самопізнанні.
- Виберіть правильну відповідь.
- а) криза молодшого шкільного віку
  - б) криза тридцяти років
  - в) підліткова криза
  - г) криза раннього юнацького віку
20. Кризу ідентичності у підлітковому віці можна розглядати як:
- а) реакцію глибокої задоволеності собою, впевненість у власній індивідуальності
  - б) реакцію на втрату статусу дитини
  - в) реакцію на глибоку невідповідність біологічних можливостей соціальним
  - г) особистісну рефлексію на свій внутрішній світ
21. Критеріями психологічної готовності старшокласників до дорослого життя є:
- а) достатньо сформований і розвинений досвід, адекватно сформовані і розвинені потреби та мотиви
  - б) розвинені потреби в спілкуванні й комунікативні здібності, сформований характер

- в) розвинене уміння ефективно використовувати свої психофізіологічні особливості у праці та соціальній взаємодії
- г) розвинена самосвідомість, рефлексія, матеріальний ресурс для започаткування власної справи

22. Який з видів діяльності є провідним в ранній юності?

- а) учбово-виробнича діяльності
- б) спілкування
- в) ігрова діяльність
- г) творча діяльність

23. Основною спрямованістю юнаків є:

- а) зосередження в майбутнє
- б) орієнтація на минуле
- в) трансценденція
- г) орієнтація на теперішнє

24. Із запропонованих характеристик виберіть ту, в якій описано протікання кризи 6-7 років.

- а) головною ознакою кризи цього віку є різке зростання незалежності дитини від дорослих: вона опановує ходьбу і предметні дії, стає активнішою, з нею не можна не рахувати-ся; загострюються переживання, чутливість до різноманітних впливів; криза виявляється в плаксивості, похмурості, інколи в порушенні сну, втраті апетиту тощо
- б) у цей період індивід обстоює своє право на незалежну поведінку ініціативними заявами «Я сам», він відокремлює себе від дорослих, однозначно встановлюючи з ними значно глибші взаємини; криза виявляється у таких ознаках як негативізм, впертість, непокірність, свавілля, знецінення дорослих, протест, деспотизм та розв'язується завдяки переходу дитини до ігрової діяльності
- в) це період народження соціального «Я» дитини, коли зміна самосвідомості призводить до переоцінки цінностей. Криза характеризується узагальненням переживань, що призводить до формування стійких афективних комплексів. Відбувається перебудова емоційно-мотиваційної сфери, переживання набувають нового сенсу, між ними встановлюються зв'язки. Виникає внутрішнє життя дитини, яке часто не відповідає зовнішньому. Дитина думає, перш ніж щось зробити, починає приховувати свої переживання.
- г) у цьому віці спостерігаються зниження рівня адекватності, невпорядкованість, втрата цілісності та стабільності Я-образу, невизначеність самооцінки, труднощі переорієнтації з оцінювання інших на самооцінювання; невміння стійко керувати певною метою, систематично здійснювати самоконтроль; виявляється навіюваність, імпульсивність, нездатність адекватно реалізувати потребу у самопізнанні

25. Способи і засоби суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями називається:

- а) позиція у спілкуванні
- б) сукупність знань про спілкування
- в) стиль педагогічного спілкування
- г) бар'єр спілкування

26. Закінчіть думку:

Стиль педагогічного спілкування, який виявляється у небажанні вчителя здійснювати індивідуальний підхід до дитини, ворожому ставленні до вихованців можна віднести до ...

- а) спілкування на основі захоплення загальною спільною творчою діяльністю
- б) спілкування на засадах дружніх стосунків
- в) спілкування-залякування
- г) спілкування-загравання

27. Стиль педагогічного спілкування, який виникає через нерозуміння вчителем завдань, які стоять перед ним; виявляється у відсутності навичок спілкування; наявності страху перед класом можна віднести до...

- а) спілкування-дистанції
- б) спілкування-загравання
- в) спілкування-залякування
- г) дружньої прихильності

28. Виберіть відповідь у якій правильно визначені етапи педагогічного спілкування з урахуванням логічності і послідовності

- а) організація опосередкованого спілкування з учнями; аналіз отриманих даних, прогнозування системи спілкування, виділення досягнень, моделювання вчителем процесу спілкування з учнями в минулому
- б) моделювання вчителем майбутнього процесу спілкування з учнями; організація безпосереднього спілкування з учнями; управління спілкуванням у педагогічному процесі; аналіз реалізованої системи спілкування, виділення досягнень, недоліків, моделювання майбутньої діяльності
- в) управління спілкуванням у педагогічному процесі; організація безпосереднього спілкування з учнями; виділення недоліків, підведення підсумків майбутньої діяльності

29. У якій із поданих нижче груп подано характеристики спонукальної сфери молодшого школяра?

- а) у цьому віці виникають особливі потреби, пов'язані з намаганням подолати у своїй самореалізації межі школи та прилучитися до життя і діяльності дорослих; спостерігається індивідуалістична акцентуація особистості, активність спрямована на задоволення насамперед власних потреб; формується світогляд як основний мотив і регулятор поведінки; у мотиваційній сфері і поведінці спостерігаються протилежні

прагнення (емансипація у всіх сферах життя одночасно з підпорядкуванням інтересам групи ровесників; з'являються но-ві захоплення, нові інтереси;

б) у цьому віці зберігається потреба у грі, у русі, у зовнішніх враженнях, актуальні пі-знавальні потреби, інтерес до оволодіння способами діяльності, до процесів читання, ма-лювання; спостерігаються широкі соціальні мотиви (добре працювати, успішно вчитися) та вузькоособисті (прагнення до власного благополуччя, похвали дорослих, отримання позитивних оцінок); цей вік сприятливий для розвитку мотивації досягнення успіхів у навчальній, трудовій, ігровій діяльності дітей; розвиваються мотиви наслідування ідеалів;

в) у цьому віці відбувається упорядкування, інтегрування системи потреб і світогляду. Основними є потреби в самореалізації, самовираженні, з'ясуванні сенсу життя. Формуван-ня світогляду включає в себе соціальну орієнтацію особистості – усвідомлення своєї на-лежності до соціальної спільноти (національної, професійної, вікової), вибір свого майбу-тнього соціального становища і шляхів його досягнення. Критично оцінюючи свій житте-вий шлях і свої стосунки зі світом, індивід відчуває себе суб'єктом життєдіяльності, здат-ним самостійно діяти і приймати рішення на основі свідомо поставленої мети і попередніх рішень;

30. Закінчіть думку: у результаті боротьби мотивів у молодших школярів...

а) переважає розсудливість

б) перемагають почуття та емоції

в) боротьба мотивів не завжди закінчується вибором найбільш важливого мотиву

г) починається фрустрація

31. Результатом учіння молодших школярів є:

а) емансипація у всіх сферах життя одночасно з підпорядкуванням інтересам групи ро-весників

б) знання, уміння, психічний розвиток (спостережливість, пам'ять, мислення тощо) та вихованість дитини

в) формування світогляду включає в себе соціальну орієнтацію особистості

г) здатність самостійно діяти і приймати рішення на основі свідомо поставленої мети

32. Особистісним надбанням молодшого школяра є:

а) цінності, моральні норми, раціональна та емоційна оцінка результатів своїх дій

б) дії дитини (як дорослий), але у формі сюжетно-рольової гри

в) з'являється загальна закономірність будь-якого поведінкового акту: спочатку зорієнтуватись, а потім діяти

г) критичне переосмислення свого Я, життєвих цілей

33. В якій із описаних характеристик розкрито пізнавальний розвиток молодшого школяра

а) пізнавальна діяльність спрямована на розпізнавання предметів (предметно-орудійна діяльність), оволодіння предметами дії, освоєння суспільно вироблених засобів діяль-ності з предметами; навчання відбувається за зразками й інструкціями; психіка виявляє різноманітні функції, але особливого значення набуває пізнавальна – образ світу отримує свій “центр”, яким стає «Я» дитини (єгоцентризм)

б) пізнавальна діяльність спрямована на інтенсивний розвиток орієнтувальної основи дій, пізнання відношень; починає розвиватися довільна увага, але переважає мимовільна увага; пам'ять має переважно мимовільний характер, функціонує особливий вид зорової пам'яті (ейдетична); дитина здатна на ігрове перетворення предмета в уяві; з'являються пізнавальні завдання (супідрядність мотивів), здатність творити образи та довільно мані-пулювати ними за допомогою мовних самоінструкцій, внутрішнє мовлення стає засобом мислення

в) пізнавальна діяльність спрямована на інтенсивний інтелектуальний розвиток; відбу-вається перехід від наочно-образного до перших проявів абстрактно-логічного мислення, від безпосереднього чуттєвого сприймання світу до сприймання, вираженого в абстракт-них поняттях; формується довільна увага; спостерігається інтенсивний розвиток довільної пам'яті й активне використання мимовільної, підвищується точність упізнавання збереже-них у пам'яті об'єктів; збагачуються й урізноманітнюються витвори уяви дитини, збільшу-ється швидкість утворення образів фантазії

г) пізнавальна діяльність спрямована на розвиток словесно-логічного мислення, моно-логічного, діалогічного і писемного мовлення, становлення довільності пізнавальних про-цесів, вироблення індивідуального стилю інтелектуальної діяльності; формуються вищі довільні форми уваги; спостерігається перехід до абстрактного та формального мислення, рефлексія на власні розумові дії; відбувається прискорення темпу розвитку

34. Основним протиріччям молодшого шкільного віку є:

а) зміна мотивів взаємодії із соціальним оточенням

б) відставання морального розвитку від інтелектуального

в) потреба в дорослому і водночас відсутність специфічних засобів впливу на нього

г) життя проходить в умовах опосередкованого (через гру), а не прямого зв'язку зі світом.

35. В якій із наведених нижче характеристик визначено розвиток самосвідомості моло-дшого школяра?

а) цей вік є сенситивним для розвитку самосвідомості. Відбувається усвідомлення своєр-ідності своєї особистості, відмінності від ровесників, утвердження своєї належності до світу дорослих, виявляються різноманітні форми самоствердження; зростає рівень активності у самопізнанні, самоаналізі, з'являється здатність до самовиховання; особливого значення на-буває формування власного фізичного Я, проте у цьому

віці цілісний Я-образ ще не виникає; самооцінка нестійка, не завжди адекватна, проте вона стає більш диференційованою, стосується не поведінки загалом, а окремих вчинків у конкретних соціальних ситуаціях б) у цьому віці відбувається усвідомлення дитиною своїх вмінь, знань, оволодіння уявленнями про деякі особливості свого організму, призначення органів; виникає почуття самоповаги, власної гідності, вміння самоконтролю та саморегулювання дій і стосунків з оточуючими, ієрархія мотивів; з'являється здатність вираження у словесній формі своїх переживань, настроїв, почуттів; відбувається зміна характеру спілкування (воно набуває цілісного контексту, стає позаситуативним), з'являється кооперативно-змагальний рівень.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю - екзамен

Питання до екзамену

1. Визначення вікової психології як науки. Її предмет і завдання.
2. Соціальні умови психічного розвитку.
3. Роль діяльності в психічному розвитку дитини.
4. Проблема вікової періодизації.
5. Принципи вікової періодизації і їх характеристика..
6. Етапи вікових періодів у розвитку особистості.
7. Криза новонародженості, її характеристика.
8. Досягнення в психічному розвитку дитини на першому році життя.
9. Криза трьох років. Причина і способи її усунення.
10. Предметна діяльність як провідна у ранньому віці. Її характеристика.
11. Новоутворення, дозрівання нервової системи у ранньому віці.
12. Психологічні проблеми психічного розвитку дошкільника.
13. Психологічна характеристика діяльності дітей дошкільного віку.
14. Розвиток психічних процесів дітей дошкільного віку.
15. Психологічна готовність до школи.
16. Самосвідомість і самооцінка дітей молодшого шкільного віку.
17. Пізнавальні потреби і мотиви навчальної діяльності молодших школярів.
18. Новоутворення і досягнення психічного розвитку у молодшому шкільному віці.
19. Формування особистості молодшого школяра.
20. Особливості спілкування молодших школярів з учителем.
21. Характеристика підліткового віку.
22. Характеристика вольової сфери підлітків.
23. Криза підліткового віку. Причини та шляхи її вирішення.
24. Особливості спілкування в підлітковому віці.
25. Провідна діяльність у підлітковому віці
26. Предмет і завдання педагогічної психології.
27. Основні підходи до проблеми співвідношення навчання і розвитку.
28. Психологічна характеристика процесу навчання
29. Поняття про навчання.
30. Мотиваційний компонент учіння.
31. Віковий та індивідуальний підхід в учінні.
32. Психологічні фактори успішності в учінні.
33. Самостійна робота як вища форма учбової діяльності.
34. Індивідуальний підхід до дитини в процесі виховання.
35. Віковий фактор вихованості особистості.
36. Роль дорослого у формуванні потреби у самовихованні.
37. Типологія «важких» дітей.
38. Психологічне трактування важковиховуваних дітей.
39. Психологічні основи виховання дитини з асоціальною поведінкою.
40. Здібності в структурі особистості педагога.
41. Психологічна характеристика педагогічного такту.
42. Педагогічні здібності.

43. Характеристика Я- концепції педагога.
44. Психодіагностика як наука і практична діяльність
45. Класифікація методів психодіагностики за різними основами
46. Основні види надійності та методи оцінки надійності методики.
47. Основні види валідності та методи їх визначення.
48. Основні етапи психодіагностичного обстеження.
49. Основні професійно-етичні принципи в психодіагностиці.
50. Загальна характеристика тестів інтелекту.
51. Діагностика креативності
52. Типологічний підхід до дослідження властивостей особистості.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

В процесі оцінювання навчальних досягнень застосовуються такі методи

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; конспект, реферат.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Вимоги до знань та умінь студентів	Максимальна кількість балів, оцінка за шкалою ECTS
Повно й ґрунтовно володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого. Простежувався зв'язок теоретичного матеріалу з практикою.	A: 90 – 100 б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого.	B: 80 – 89 б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом. Проте відсутня логічна послідовність у викладі матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	C: 70 – 79 б.
Знання модулів передаються зазубреними з підручників (з конспекту) фразами. Відсутня логічна послідовність у викладі навчального матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	D: 65 – 69 б.
Знання модуля передаються тільки за допомогою певних питань з боку викладача.	E: 60 – 69 б.

Розподіл балів, які отримують студенти

№з/п	Назва теми	Форми звітності	Кількість балів
1	Ведення словника.	Словник	5
2	Підготовка до індивідуальних занять.	Виступи, опрацювання літератури, першоджерел	15
3	Конспектування першоджерел.	Конспект	10
6	Підготовка до модульного контролю	Відповіді на питання модульного контролю	30
	Екзамен		40

	Разом		100
--	--------------	--	------------

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2008. 399 с.
2. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Літера ЛТД, 2008. 416 с.

Додаткові

1. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2011. 112 с.
2. Власова О. І. Педагогічна психологія. Київ : Либідь, 2005. 400 с.
3. Долинська Л.В., Співак Л.М. Геронтопсихологія: Практикум. Хрестоматія: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2014. 248 с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2012. 424 с.
5. Корольчук М.С. Осьодло В.І. Психодіагностика: навч. посіб. / За заг. ред. М.С. Корольчука. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2012.
6. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2005. 128 с.
7. Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум : навч. посіб. Київ : Каравела, 2009. 448 с.
8. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: Практикум: навч. посіб. Київ: Каравела, 2009. 224 с.
9. Подоляк Л. Г. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 112 с.
10. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. 330 с.
11. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. Київ: Каравела, 2011. 328 с.
12. Савчин М. В. Педагогічна психологія. Київ: Академвидав, 2007. 424 с.
13. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
14. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 168 с.
15. Співак Л. М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2011. 224 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
2. <http://hklib.npu.edu.ua/> – Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.
3. <http://upsihologa.com.ua/> – портал професійних психологів України «У психолога».
4. [http:// pl.bookos.org/](http://pl.bookos.org/) – електронна англomовна бібліотека

VIII. Доповнення та зміни, внесені до робочої програми в 2021/2022 н.р.¹

VI. Навчально-методична карта дисципліни

Всього -90 год., індивідуальні заняття -9 год., самост. роб. -39 год.

Примітка: Індивідуальні заняття проводяться в аудиторії, в разі оголошення карантину - онлайн на платформі (moodle, google meet).

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Модулі	I модуль				II модуль				
Лекційні заняття		2	2				2		
Дати		05.10	05.10				12.10		
Теоретичні розділи	Основи вікової, педагогічної психології та психодіагностики				Основи психодіагностики та діагностування психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку.				
Теми лекцій	Тема 1. Предмет вікової та педагогічної психології з основами	Тема 2 Проблеми психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку.	Тема 3. Психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку	Тема 4. Психічні новоутворення в підлітковому, юнацькому та зрілому віці.	Тема 5. Предметне поле основ психодіагностики	Тема 6. Діагностика особистості молодшого школяра	Тема 7. Діагностування пізнавальної сфери молодшого	Тема 8. Діагностика емоційно – вольової сфери в молодшому	Тема 9. Психологічний портрет особистості сучасного
Семінарські заняття								2	1
Дати								12.10	30.11
Теми	Тема 1. Предмет вікової та педагогічної психології з основами	Тема 2 Проблеми психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку.	Тема 3. Психічний розвиток дітей молодшого шкільного віку	Тема 4. Психічні новоутворення в підлітковому, юнацькому та зрілому віці.	Тема 5. Предметне поле основ психодіагностики	Тема 6. Діагностика особистості молодшого школяра	Тема 7. Діагностування пізнавальної сфери молодшого	Тема 8. Діагностика емоційно – вольової сфери в молодшому	Тема 9. Психологічний портрет особистості сучасного
Самостійна робота	опрацювання теоретичного матеріалу, індивідуальні завдання								
Поточний контроль	МКР 1				МКР 2				
Підсумковий контроль	Екзамен								